

Aneta Onufer

KIERUNKI ZMIAN STRUKTURALNYCH W CHINACH

1. Wstęp

Chiny są najszybciej rozwijającą się gospodarką świata. Utrzymywanie przez lata wzrostu PKB na poziomie średnio 10% jest pochodną nie tyle wielkości gospodarki, co gruntownej jej przebudowy. Obserwowane od końca lat siedemdziesiątych XX w. przemiany w dużym stopniu wiążą się ze zmianą struktury gospodarczej kraju.

Chiny weszły na drogę przemian strukturalnych na dwóch płaszczyznach. Pierwsza wiąże się z trwającym procesem przechodzenia od gospodarki planowej do rynkowej, otwartej na kontakty z zagranicą. Druga natomiast to przechodzenie od społeczeństwa wiejskiego (rolniczego) do miejskiego (przemysłowego). Oba procesy odbywają się pod hasłem kształtowania „społecznej gospodarki rynkowej”¹.

Niniejsza praca ma na celu zaprezentowanie najbardziej widocznych przykładów przemian strukturalnych w Chinach. Dokonana analiza struktury gospodarki narodowej w swoich założeniach odnosi się do teorii trzech sektorów gospodarki, zgodnie z którą to teorią każdą gospodarkę narodową można podzielić na sektory: rolniczy, przemysłowy i usługowy². Z powyższą teorią wiąże się również podział rozwoju społeczno-ekonomicznego na trzy stadia: społeczeństwo przedprzemysłowe (przedindustrialne), przemysłowe (industrialne) i poprzemysłowe (postindustrialne)³. W pracy opisowi poddane zostaną zmiany udziałów poszczególnych sektorów w produkcji krajowej, czynniki je wywołujące oraz procesy przechodzenia Chin do kolejnych etapów rozwoju społeczno-ekonomicznego.

---

¹ L. Ciamaga, *Struktura gospodarki światowej*, Wyższa Szkoła Ekonomiczno-Informatyczna, Warszawa 2003, s. 116.

² Pełny opis teorii prezentujących przekształcenia struktury gospodarczej w układzie trójsektorowym znaleźć można w pracy E. Kwiatkowskiego, *Teoria trzech sektorów gospodarki*, PWN, Warszawa 1980.

³ L. Ciamaga, wyd. cyt., s. 44-45.

2. Proces industrializacji Chin

Zanim w 1978 r. rozpoczęto prace nad przebudową struktury gospodarczej, Chiny były typowym społeczeństwem przedprzemysłowym⁴. W 1978 r. 70,5% ludności zatrudnione było w sektorze rolniczym (17,3% w przemyśle i 12,2% w usługach). Produkcja dostarczana przez ten sektor stanowiła jednak jedynie 28,2% PKB⁵. Taki układ produkcji jest typowy dla krajów najmniej rozwiniętych, o społeczeństwie przedindustrialnym. Jeszcze pod koniec XX w., porównując strukturę gospodarki Chin do innych gospodarek świata, można było wykazać istotne różnice. Struktura produkcji w Chinach pod koniec XX w. zbliżona była do struktury produkcji w Japonii w 1963 r., a struktura zatrudnienia do struktury japońskiej z roku 1950⁶.

Pozytywne zmiany w strukturze gospodarki pojawiły się wraz z pierwszymi reformami. Na początku skupiono się na reformie sektora rolnego. Reforma rolnictwa prowadziła do liberalizacji rynku rolnego, zniesiono system własności wspólnej, a komuny rolne zostały rozwiązane – nastąpiło przejście od kolektywnego systemu produkcji do systemu odpowiedzialności indywidualnej (*household responsibility system*)⁷. Taka zmiana wprowadzała bodźce rynkowe i motywacyjne oraz efektywność produkcji⁸. Reforma sektora rolnego przyniosła pozytywne skutki również dla sektora produkcji przemysłowej. Wzrost produktywności pracy w rolnictwie powodował, że gospodarstwa rolne były w stanie dostarczać określoną ilość produktów przy mniejszym zatrudnieniu. Nadwyżka pracowników mogła zostać przeniesiona do przemysłu, który charakteryzował się dużym popytem na pracę. Przenoszenie się ludności ze wsi do miast (*de-agrarianization*) sprzyjało uprzemysłowieniu kraju. Jednocześnie wzrost produkcji przemysłowej następował w wyniku wzrostu zapotrzebowania społeczeństwa na dobra przetworzone i usługi (co wiązało się ze wzrostem dochodów z rolnictwa). Dźwignie popytowa i podażowa stały się cechą rodzącej się socjalistycznej gospodarki rynkowej⁹. W 1984 r. ograniczono również kontrolę państwa w sektorze przemysłowym (produkcja planowana spadła z 90% w

⁴ Pomijam tutaj pierwsze próby przekształcenia Chin z kraju rolniczego w przemysłowy, podejmowane wcześniej, bo już w latach pięćdziesiątych. Plan tzw. wielkiego skoku, który miał uczynić z Chin potęgę przemysłową (wszystkie nakłady kierowane były na przemysł ciężki), wyprzedzającą w produkcji kraje wysoko rozwinięte, zakończył się załamaniem gospodarczym i klęską głodu (spowodowaną przede wszystkim zaniedbaniami w rolnictwie).

⁵ Obiczenia własne na podstawie danych China Statistical Yearbook 2007, www.stats.gov.cn (data dostępu 1.06.2008).

⁶ G. Shangquan, *China's economic restructuring, structural adjustment and social stability*, „China Economic Review” 1997, vol. 8 (1), s. 85.

⁷ S. Rozelle, J.F. Swinnen, *Success and failure of reform: insights from the transition of agriculture*, „Journal of Economic Literature” 2004, vol. XLII, s. 404 i nast.

⁸ D. Perkins, *Completing China's move to the market*, „Journal of Economic Perspectives” 1994, vol. 8, no. 2, s. 28-29.

⁹ M. Dutta, *China's industrial revolution: challenges for a macroeconomic agenda*, „Journal of Asian Economics” 2005, no. 15, s. 1189.

1978 r. do 5% w 1993 roku)¹⁰. Wraz z tymi procesami podstawowym kierunkiem zmian strukturalnych w Chinach stała się industrializacja. Industrializacja definiowana jako „proces polegający na zmianie struktury gospodarki narodowej w celu zwiększenia udziału produkcji przemysłowej i przemysłu”¹¹ jest zjawiskiem charakterystycznym dla gospodarek rozwijających się – wraz ze wzrostem dochodu narodowego zmieniają się proporcje między głównymi działami gospodarki, udział rolnictwa w zatrudnieniu i wytworzeniu PKB obniża się, a wzrasta udział przemysłu. Celem rozwoju przemysłu jest zaktywizowanie i unowocześnienie życia gospodarczego, podniesienie efektywności gospodarowania, stworzenie lepszych warunków do oszczędzania i podejmowania inwestycji. Te elementy prowadzą z kolei do dalszego wzrostu gospodarczego. Związane z rozbudową przemysłu zmiany pociągają za sobą przemieszczanie się wszystkich elementów układu gospodarczego, zmianę ich jakości, powiązań wewnętrznych i zewnętrznych i wreszcie budowę nowej struktury społeczno-zawodowej ludności oraz wprowadzenie nowych technologii produkcji¹². Przyspieszone tempo industrializacji i modernizacji gospodarki jest kluczowe dla kraju przedindustrialnego – pomaga w doganianiu krajów bardziej rozwiniętych (*catching up theory*)¹³. W Chinach strategicznym celem uprzemysłowienia jest również zapewnienie masowej produkcji dóbr i usług.

Jedną ze strategii prowadzących do zaawansowanego rozwoju przemysłu stało się w Chinach podejmowanie wspólnych projektów z krajami bardziej rozwiniętymi. Najlepszym przykładem może tu być współpraca w zakresie rozwoju nowych technologii prowadzona z Koreą Południową od roku 1992. Mimo że te kraje cechuje inna struktura gospodarcza, strategia współpracy okazała się korzystna dla obu stron. Korea wnosi kapitał i zaawansowane technologicznie rozwiązania, a Chiny tanią siłą roboczą oraz podstawową technologię. Chiny zapewniają również ogromny rynek zbytu dla nowych produktów. Współpraca Chin z Koreą dotyczy wielu dziedzin przemysłu. Jest to współpraca w zakresie B+R, zwiększania konkurencyjności przemysłu oraz komercjalizacji wyników badań. Rząd chiński wspiera przede wszystkim takie obszary nauki i badań, jak biotechnologia i technologia informacyjna (IT)¹⁴.

Proces industrializacji toczący się od ponad 30 lat w Chinach doprowadził do widocznych zmian strukturalnych. Przede wszystkim nastąpił spadek zatrudnienia w przemyśle i jego udziału w wytworzeniu PKB (dane obrazujące te procesy zawarte zostały w tab. 1 i 2). Trzeba jednak podkreślić, że w okresie uprzemysławiania Chin

¹⁰ J. Sachs, W.T. Woo, *China's transition experience, reexamined*, [w:] Transition, newsletter about reforming economies vol.7, no. 3-4, The World Bank 1996, [za:] L. Ciamaga, wyd. cyt., s. 118.

¹¹ *Mała encyklopedia ekonomiczna*, PWN, Warszawa 1974, s. 284, [za:] L. Ciamaga, wyd. cyt., s. 44.

¹² L. Ciamaga, wyd. cyt., s. 48.

¹³ S. Li, *The search for determinants of catching up: theory, the East Asian experience and the Chinese case*, „China Economic Review” 1997, vol. 8, no. 2, s. 137-155.

¹⁴ Y.T. Lim, *Korea-China industrial and technological cooperation and further development strategy*, „Journal of Asian Economics” 2003, no. 14, s. 283 i nast.

całkowita produkcja chińskiego sektora rolniczego systematycznie rosła; jest to wynik przede wszystkim wzrostu produktywności pracy w tym sektorze¹⁵.

Tabela 1. Zatrudnienie w sektorach gospodarczych w Chinach w latach 1990-2006 (w mln osób)

Sektor	1990	1995	2000	2002	2003	2004	2005	2006
Rolnictwo	389,14	355,30	360,43	368,70	365,46	352,69	339,70	325,61
Przemysł	86,24	98,03	80,43	83,07	89,57	bd	bd	bd
Usługi	172,11	227,32	280,00	285,63	289,29	bd	bd	bd

Źródło: Asian Development Bank, *Key Indicators 2007: Inequality in Asia*, s. 202, www.adb.org (data dostępu 1.06.2008).

Tabela 2. Struktura produkcji (udział procentowy sektorów w PKB liczonym w cenach bieżących)

Sektor	1990	1995	2000	2002	2003	2004	2005	2006
Rolnictwo	26,9	19,8	14,8	13,5	12,6	13,1	12,5	11,8
Przemysł	41,3	47,2	45,9	44,8	46,0	46,2	47,5	48,7
Usługi	31,8	33,1	39,3	41,7	41,5	40,7	39,9	39,5

Źródło: Asian Development Bank, *Key Indicators 2007: Inequality in Asia*, s. 202, www.adb.org (data dostępu 1.06.2008).

Analizując dane zawarte w tab. 3, można zauważyć, że produkcja w sektorze przemysłu i usług od 1995 r. rosła szybciej niż w rolnictwie. W latach 1990-2006 produkcja przemysłowa charakteryzowała się wyższą dynamiką wzrostu niż usługi (wyjątkiem były tu jedynie lata 2000-2002). Przyrost produkcji w poszczególnych działach gospodarki w cenach stałych jeszcze wyraźniej pokazuje dynamikę sektorów nierolniczych. W cenach stałych z 2000 roku produkcja w rolnictwie w 2006 r. wzrosła względem roku 1990 o 85%, w przemyśle (łącznie przemysł wytwórczy, wydobywczy oraz dostawy gazu, wody i energii) – o 592%, a w handlu – o 291%¹⁶.

Tabela 3. Procentowy roczny wzrost produkcji w poszczególnych sektorach gospodarki

Sektor	1990	1995	2000	2002	2003	2004	2005	2006
Rolnictwo	7,3	5,0	2,4	2,9	2,5	6,3	5,2	5,0
Przemysł	3,2	13,9	9,4	9,8	12,7	11,1	11,7	12,5
Usługi	2,3	9,8	9,7	10,4	9,5	10,0	10,5	10,3

Źródło: Asian Development Bank, *Key Indicators 2007: Inequality in Asia*, s. 203, www.adb.org (data dostępu 1.06.2008).

¹⁵ M. Dutta, wyd. cyt., s. 1172.

¹⁶ Obliczenia własne na podstawie danych Asian Development Bank.

Industrializacji Chin towarzyszy przebiegająca w niespotykanym wcześniej tempie urbanizacja¹⁷. Ponieważ do 2025 r., przewiduje się dalszy wzrost napływu ludności do miast (od 200 do 250 mln ludzi) bardzo istotne będzie dalsze zwiększanie liczby miejsc pracy (mimo szybkiego rozwoju gospodarki chińskiej bezrobocie w miastach wynosi jedynie 3-4%) i kontynuacja rozbudowy infrastruktury miejskiej¹⁸. Koncentracja produkcji w ośrodkach miejskich powoduje, że następuje zwiększenie roli miast w stosunku do obszarów wiejskich. W 2007 r. udział procentowy ludności miejskiej w ogólnej liczbie ludności Chin (współczynnik urbanizacji) wyniósł prawie 44%. Blisko 80% chińskiej produkcji zostało wytworzone na obszarach miejskich. Przewiduje się dalszy wzrost tych dwóch wskaźników, przy czym zgodnie z prognozami, pierwszy z nich będzie rósł szybciej. Drugi wskaźnik będzie charakteryzował się niższym tempem wzrostu, ponieważ sektor miejski jest na tyle rozwinięty, że już stanowi dominującą siłę napędową chińskiej gospodarki. Urbanizacja więc z całą pewnością w dużym stopniu wpłynie na kierunki gospodarczych i społecznych przekształceń strukturalnych zachodzących w najbliższych dekadach w Chinach¹⁹.

3. Kapitał zagraniczny a tempo zmian strukturalnych

Wraz z realizacją procesu przekształceń strukturalnych w Chinach zaczęto odczuwać brak kapitału pozwalającego na kontynuację reformy przemysłu. W gospodarce widoczny był również brak dostępu do nowoczesnych rozwiązań technologicznych i *know-how* stanowiących o intensywności przemian. Celem Chin stało się więc pozyskanie zagranicznego kapitału. Pod koniec lat siedemdziesiątych podjęto działania w kierunku stworzenia zachęt do otwierania chińsko-zagranicznych spółek udziałowych, z czasem również chińsko-zagranicznych spółek kapitałowych. Ponieważ nie przynosiły one oczekiwanych rezultatów, głównie z powodu problemów związanych z realizacją wspólnych działań przez prywatnych inwestorów z zagranicy z chińskimi państwowymi przedsiębiorstwami, postanowiono otworzyć gospodarkę na bezpośrednie inwestycje zagraniczne. Celem była tu przede wszystkim adaptacja importowanej technologii (*paradigm of „adaptive innovation”*), mającej pomóc w rozbudowie przemysłu oraz rozwoju produkcji tanich, dobrych jakościowo

¹⁷ Pod koniec lat czterdziestych w Chinach istniało 69 miast, w 2007 roku – 670. Jednym z powodów przeprowadzanej z powodzeniem urbanizacji była decentralizacja władzy i przekazanie wielu uprawnień władzom lokalnym. Urbanizacja jest przede wszystkim efektem migracji ludności wiejskiej do miast, ale też nadawania małym miejscowościom wraz z ich rozbudową statusu miast. Liczba mieszkańców aż w 89 miastach przekracza 1 mln (w USA takich miast jest 37, w Indiach 32).

¹⁸ *Urbanization in China on an unprecedented scale*, www.worldbank.org (data dostępu 19.06.2008).

¹⁹ S. Yusuf, A. Saich (eds.), *China urbanizes: consequences, strategies, and policies*, www.worldbank.org (data dostępu 19.06.2008).

i konkurencyjnych produktów, które stanowiłyby również przedmiot eksportu²⁰. W 1986 r. przyjęto prawo dotyczące zakładania przedsiębiorstw w całości należących do inwestorów zagranicznych. Trzeba zaznaczyć, że w Chinach do tej pory prawo dotyczące działalności przedsiębiorstw zagranicznych różni się od prawa regulującego działalność rodzimych firm (co wiąże się z socjalistyczną polityką rozwoju kraju)²¹.

Bezpośrednie inwestycje zagraniczne (BIZ) do Chin zaczęły napływać na dużą skalę po roku 1980²². W latach 1979-1992 72% BIZ pochodziło z Hongkongu i Tajwanu²³. Rynek chiński, zachęcający inwestorów przede wszystkim niskimi kosztami pracy, łatwością znalezienia pracowników, dostępem do zasobów naturalnych i ogromnym rynkiem, szybko stał się lokalizacją BIZ napływających także w coraz większym stopniu spoza regionu Azji Południowo-Wschodniej i Wschodniej²⁴. Z początku większość inwestycji lokowana była w branżach pracochłonnych, o niskich wskaźnikach przetworzenia. Jednakże z każdym rokiem BIZ w coraz większym zakresie napływały do branż wymagających większego zaangażowania technologicznego i wykorzystania wyszkolonej siły roboczej²⁵. W roku 2006 najwięcej BIZ, według wartości inwestycji, napłynęło do przemysłu. W dalszej kolejności BIZ koncentrowały się w takich branżach, jak: nieruchomości, usługi finansowe, handel, transport i spedycja, produkcja i dystrybucja energii elektrycznej, gazu i wody, rolnictwo (z leśnictwem, hodowlą zwierząt i rybołówstwem), technologia informacyjna, hotelarstwo i gastronomia, badania naukowe, usługi techniczne i geologiczne, inne usługi, budownictwo, górnictwo²⁶ oraz kultura, sport i rozrywka²⁷.

BIZ napływają do Chin z krajów Triady (Japonii, UE, USA), krajów ASEAN, portów wolnego handlu (Brytyjskich Wysp Dziewiczych, Kajmanów, Samoa – gdzie określenie źródła pochodzenia kapitału jest trudne), ale przede wszystkim z Hongkongu i Tajwanu. Niezależnie od wrogiego nastawienia politycznego Chin i Tajwanu relacje gospodarcze między tymi krajami są bardzo korzystne. Inwestycje z Tajwanu nie są nawet postrzegane jako BIZ, cieszą się też łatwym dostępem do specjalnych stref ekonomicznych. Również przyjęta w Chinach strategia promocji eksportu, do-

²⁰ M. Dutta, wyd. cyt., s. 1174-1177.

²¹ Y. Huang, *One country, two systems: foreign-invested enterprises and domestic firms in China*, „China Economic Review” 2000, no. 14, s. 404-405.

²² Obecnie Chiny są największym odbiorcą BIZ wśród krajów Azji. Za Chinami plasują się: Hongkong, Singapur, Turcja, Arabia Saudyjska, Indie. Chiny przyciągnęły również więcej BIZ niż inne rozwijające się kraje. *World Investment Report 2007*, UNCTAD, s. 41 i 333, www.unctad.org (data dostępu 1.06.2008).

²³ L. Ciamaga, wyd. cyt., s. 118.

²⁴ Q. Sun, W. Tong, Q. Yu, *Determinants of foreign direct investment across China*, „Journal of International Money and Finance” 2002, no. 21, s. 107.

²⁵ *World Investment Report 2007*, UNCTAD, s. 18 i 42, www.unctad.org (data 1.06.2008).

²⁶ Zachętą dla korporacji transnarodowych do podejmowania w Chinach również inwestycji związanych z wydobywaniem węgla stały się wysokie ceny ropy naftowej na świecie.

²⁷ *China Statistical Yearbook 2007*, National Bureau of Statistics of China, www.stats.gov.cn (data 20.06.2008).

tycząca także podejmowanych na terenie tego kraju BIZ, pokrywa się z celami inwestorów z Hongkongu i Tajwanu²⁸.

BIZ są najważniejszym czynnikiem przesądającym o tym, że Chiny z sukcesem przechodzą fazę uprzemysłowienia. W dużej mierze to dzięki napływowi kapitału zagranicznego Chiny z kraju przedprzemysłowego stały się najszybciej rozwijającą się gospodarką na świecie²⁹. BIZ umożliwiły Chinom efektywne wykorzystanie dostępnych zasobów pracy i surowców naturalnych. Jednocześnie konkurencja ze strony przedsiębiorstw zagranicznych przyczyniła się do podniesienia wydajności chińskich przedsiębiorstw państwowych, mobilizując je do produkcji produktów zbliżonych pod względem jakości i ceny. Postrzeganie Chin przez resztę świata jako miejsca sprzyjającego lokowaniu kapitału w zdecydowanym stopniu może pomóc w planie dalszego przyspieszenia industrializacji, budowy nowoczesnej gospodarki i podtrzymania wysokiego wzrostu gospodarczego.

4. Uprzemysłowienie zorientowane na eksport

Chiny obecnie stosują strategię uprzemysłowienia skierowanego na eksport (*export oriented industrialization* – EOI). Otwarte są na konkurencję zewnętrzną, a jednocześnie skupiają się na maksymalizowaniu przewag komparatywnych kraju w eksporcie. Założeniami strategii nastawionej na ekspansję eksportową jest utrzymywanie niskich taryf celnych w eksporcie i imporcie (do czego Chiny są zobligowane po przystąpieniu do WTO), stopniowe znoszenie ograniczeń w przepływach finansowych oraz wspieranie przez rząd branż eksportowych (co również w Chinach ma miejsce). Polityka uprzemysłowienia zorientowanego na eksport zastąpiła prowadzoną wcześniej strategię uprzemysłowienia opartą na substytucji importu (*import substitution industrialization* – ISI). Strategia ISI prowadzona była przez wiele rozwijających się krajów w drugiej połowie XX wieku. Jej celem jest zastępowanie importowanych dóbr finalnych produkcją krajową, co poprzez ograniczenie importu prowadzić ma do wzrostu dobrobytu w danym kraju. W regionie Azji Południowo-Wschodniej i Wschodniej wcześniej od Chin od polityki ISI odeszły: Japonia, Korea Południowa, Tajwan, Hongkong i Singapur. Zagrożeniami, jakie mogą pojawić się w kraju prowadzącym politykę uprzemysłowienia nakierowanego na eksport, są uzależnienie rozwoju gospodarki od wielkości eksportu (a więc od warunków panujących na rynkach zagranicznych) i ograniczenie się do specjalizacji w wybranych dziedzinach wytwarzania. Jednak w przypadku Chin, które są bardzo dużym krajem, takie zagrożenia nie powinny się pojawić³⁰.

²⁸ K. Honglin Zhang, *Why does so much FDI from Hong Kong and Taiwan go to Mainland China?*, „China Economic Review”, 2005, no.16, s. 293-294 oraz 297-299.

²⁹ Ch. Chen, L. Chang, Y. Zhang, *The role of foreign direct investment in China's post-1978 economic development*, „World Development”, 1995, vol. 23, no. 4, s. 691 i nast.

³⁰ *Źródła i perspektywy wzrostu produktywności w Polsce*, www.mg.gov.pl (data dostępu 5.06.2008).

Tocząc się od lat przemianom gospodarczym w Chinach towarzyszy systematyczny wzrost eksportu. W roku 1990 wzrost eksportu wyniósł 18,2%, w roku 2000 – 27,8%. Rekordowe tempo wzrostu odnotowane zostało w 2004 r., wtedy też eksport zwiększył się o 35,4%. W roku 2006 wzrost eksportu był mniejszy i wyniósł 27,2%. Również w chińskim handlu następują korzystne zmiany strukturalne. Przykładowo w 1991 r. udział wyrobów przetworzonych w eksporcie wzrósł do 77%, czyli podwoił się w stosunku do roku 1980³¹. Odbiorcami chińskiego eksportu są przede wszystkim kraje wysoko rozwinięte, Stany Zjednoczone, Hongkong, Japonia, Korea i Niemcy. Dzięki prowadzonej na dużą skalę wymianie handlowej (wzrostowi eksportu towarzyszy wysoka dynamika wzrostu importu, 39,8% w 2003 roku, 19,9% w 2006 roku) Chiny stały się jednym z ważniejszych podmiotów międzynarodowych stosunków ekonomicznych. Chińska polityka proeksportowa pozytywnie wpływa również na kierunki przekształceń strukturalnych w Chinach. Z analizy wpływu czynników oddziałujących na zmiany struktury produkcji w Chinach w latach 1987-1992 wynika, że to właśnie ekspansja eksportowa w dużym stopniu przyczyniła się do wzrostu produkcji w przemyśle i usługach³².

5. Zakończenie

Zachodzące w Chinach przemiany strukturalne są bardzo widoczne. Zanim się rozpoczęły, Chiny stanowiły przykład społeczeństwa przedindustrialnego. Wejście na drogę transformacji systemu społeczno-gospodarczego zainicjowało etap uprzemysłowienia i modyfikacji struktur przemysłowych kraju. Zmiana struktury gospodarczej w Chinach przełożyła się na dynamiczny wzrost produkcji, w tym produkcji konkurencyjnych produktów. Wzrosła również produktywność pracy. Obserwowana z każdym rokiem coraz wyraźniejsza zmiana struktury wytwarzania przekłada się na wysoką dynamikę wzrostu chińskiego eksportu. Podkreślić trzeba umiejętności Chin w sferze przyciągania BIZ i ich wykorzystywania do unowocześniania gospodarki. Dzięki BIZ Chiny zyskały dostęp do nowoczesnej technologii i *know-how*, co zdecydowało o sukcesie planu uprzemysłowienia kraju. Rola BIZ w restrukturyzacji przemysłu jest bardzo widoczna, można stwierdzić, że wiele zmian związanych z industrializacją gospodarki sfinansowanych zostało właśnie przez kapitał zagraniczny.

W efekcie pomyślnie przeprowadzanych zmian Chiny dołączyły do grupy krajów nowo uprzemysłowionych. Patrząc jednak na wskaźniki zatrudnienia w poszczególnych sektorach gospodarczych Chin, nadal można zaobserwować spory udział zatrudnienia w rolnictwie. Pod tym względem Chiny wydają się być jeszcze zbyt mocno uzależnione od rolnictwa, żeby można było mówić o podobieństwach do struktur gospodarczych krajów wysoko rozwiniętych. W najbliższych latach można

³¹ L. Ciamaga, wyd. cyt., s. 118.

³² A. Liu, *Sources of structural change and output growth of China's economy: 1987-92*, „Economics of Planning” 1998, no. 31, s. 107-109.

więc spodziewać się raczej kontynuacji procesu industrializacji i dalszego zwiększania udziału przemysłu w wytworzeniu PKB niż przejścia do kolejnej fazy rozwoju. Trzecie bowiem stadium rozwoju jest typowe dla społeczeństw poprzemysłowych, wchodzących w etap deindustrializacji (*de-industrialization*). Jest to proces charakterystyczny dla krajów wysoko rozwiniętych, w których udział usług w produkcji krajowej (*tertiarization*) staje się dominujący. W Chinach sektor usług szybko się rozwija (również z tytułu napływających do niego BIZ), jednak jego wzrost jest cały czas niższy niż przemysłu. Zatem wejścia Chin na kolejny etap rozwoju w najbliższej dekadzie nie należy się jeszcze spodziewać.

Literatura

- Chen Ch., Chang L., Zhang Y., *The role of foreign direct investment in China's post-1978 economic development*, „World Development” 1995, vol. 23, no. 4.
- Ciamaga L., *Struktura gospodarki światowej*, Wyższa Szkoła Ekonomiczno-Informatyczna, Warszawa 2003.
- China Statistical Yearbook 2007, National Bureau of Statistics of China, www.stats.gov.cn (data dostępu 20.06.2008).
- Dutta M., *China's industrial revolution: challenges for a macroeconomic agenda*, „Journal of Asian Economics” 2005, no. 15.
- Honglin Zhang K., *Why does so much FDI from Hong Kong and Taiwan go to Mainland China?*, „China Economic Review” 2005, no.16.
- Huang Y., *One country, two systems: foreign-invested enterprises and domestic firms in China*, „China Economic Review” 2000, no.14.
- Kwiatkowski E., *Teoria trzech sektorów gospodarki*, PWN, Warszawa 1980.
- Li S., *The search for determinants of catching up: theory, the East Asian experience and the Chinese case*, „China Economic Review” 1997, vol. 8, no. 2.
- Lim Y.T., *Korea–China industrial and technological cooperation and further development strategy*, „Journal of Asian Economics” 2003, no. 14.
- Liu A., *Sources of structural change and output growth of China's economy: 1987-92*, „Economics of Planning” 1998, no. 31.
- Mała encyklopedia ekonomiczna*, PWN, Warszawa 1974.
- Perkins D., *Completing China's move to the market*, „Journal of Economic Perspectives” 1994, vol. 8, no. 2.
- Rozelle S., Swinnen J.F., *Success and failure of reform: insights from the transition of agriculture*, „Journal of Economic Literature” 2004, vol. XLII.
- Sachs J., Woo W.T., *China's transition experience, reexamined*, [w:] Transition, Newsletter about Reforming Economies vol. 7, no. 3-4, The World Bank 1996.
- Shangquan G., *China's economic restructuring, structural adjustment and social stability*, „China Economic Review” 1997, vol. 8 (1).
- Sun Q, Tong W., Yu Q, *Determinants of foreign direct investment across China*, „Journal of International Money and Finance” 2002, no. 21.
- Urbanization in China on an unprecedented scale*, www.worldbank.org (data dostępu 19.06.2008).
- World Investment Report 2007: Transnational corporation, extractive industries and development*, UNCTAD, New York–Geneva 2007, www.unctad.org, (data dostępu 1.06.2008).

Yusuf S., Saich A. (eds.), *China urbanizes: consequences, strategies, and policies*, The World Bank 2008. www.worldbank.org (data dostępu 19.06.2008).

Źródła i perspektywy wzrostu produktywności w Polsce, Ministerstwo Gospodarki, www.mg.gov.pl (data dostępu 25.06.2008).

Źródła internetowe

www.adb.org, (data dostępu 1.06.2008).

www.mg.gov.pl, 2 (data dostępu 5.06.2008).

www.stats.gov.cn, (data dostępu 20.06.2008).

www.unctad.org, (data dostępu 1.06.2008).

www.worldbank.org, (data dostępu 19.06.2008).

THE EVOLUTION OF STRUCTURAL CHANGE IN CHINA

Summary

The article describes structural change in China. For the purpose of this paper, structural change refers to changes in compositional structures of output, employment, investment, and export. The paper also aims to develop a framework to identify the key determinants of China's structural change.

The process of structural change in China started over 30 years ago. Since then, the country has experienced a rapid de-agrarianization process and embarked on its industrialization path. The most significant factors influencing structural change seem to be an inflow of foreign direct investment (FDI) and access to advanced technology. A strategy of export oriented industrialization (EOI) has brought positive results too. Several phenomena described within the paper go some way towards explaining the extremely high rates of growth experienced in the Chinese economy in recent times.

Through analyzing a case study such as that of China, we can notice that even without political liberalization, structural change may bring a country's economic system closer to that of a well-functioning market economy.

Aneta Onufer, mgr, doktorant w Zakładzie Międzynarodowych Stosunków Ekonomicznych Instytutu Nauk Ekonomicznych Wydziału Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego.